

Nástroje k řešení problematiky bezdomovectví

Barbora Bírová

Platforma pro sociální bydlení

Rozsah problému v ČR

Problémy s bydlením v ČR

- Téměř **1,6 milionu obyvatel** čelí problémům s bydlením.
- Z toho **161 tisíc lidí žije v bytové nouzi**.
- Mezi nimi **62 tisíc dětí** (Klusášek, Kalenda, 2024).

Dopady na děti

- Vyrůstají v ubytovnách, azylových domech nebo přelidněných prostorech.
- Omezený přístup ke vzdělávání.
- Zvýšená zdravotní rizika.
- Vyšší pravděpodobnost odebrání do náhradní péče.

Nejohroženější skupiny

- Děti.
- Ženy v seniorském věku.

Co je bytová nouze

Evropská typologie ETHOS rozlišuje:

- **Život bez střechy** – spánek venku, v parcích, ve veřejných prostorech.
- **Nevyhovující bydlení** – ubytovny, provizorní nebo nebezpečné prostory.
- **Nejisté bydlení** – krátkodobé nájmy, hrozba vystěhování, bydlení bez právní jistoty.
- **Život bez bytu** – pobyt v institucích nebo v přelidněných domácnostech.

Bytová nouze není jen „ulice“, ale široké spektrum životních situací.

Jak chápat bezdomovectví

Dynamický proces (Clapham, 2002)

- Bezdomovectví není neměnný stav.
- Vzniká v důsledku mechanismů ve společnosti:
 - nedostatek dostupného bydlení,
 - nefunkční sociální politiky.
- Proto je možné ho **ukončit**.

Není to o „individuálních selháních“

- Rizikové faktory (ústavní péče, rozpad rodiny, závislosti, chudoba) nejsou samy o sobě příčinou.
- Mnoho lidí je má, ale bez domova neskončí.

1. mýtus – Když zakážeme spaní na ulici, bezdomovectví zmizí?

Realita a Data:

- **Realita:**
 - Zákazy přežití (spaní, žebrání, táboření) neřeší, že lidé nemají kam jít.
 - Vedou k přesouvání, ztrátě věcí, traumatizaci, opakovaným zásahům policie.
- **Data a příklady:**
 - USA: 72 % měst má zákaz spaní venku, počet lidí bez domova přesto roste.
 - Los Angeles (2023): přes 80 % pokutovaných nemělo jinou alternativu.
 - ČR: 52 % lidí na ulici čelilo pokutám/policii bez reálné pomoci.

Co funguje lépe

- **Homeless Bill of Rights** – zákony chránící práva lidí bez domova.
- **Diversion programs** – přesměrování od policie k pomoci.
- Příklad: **CAHOOTS (Eugene, Oregon)** – 24/7 mobilní tým místo policie řeší krizové situace.
→ lepší výsledky, nižší náklady.

2. mýtus – Když lidi potrestáme, motivujeme je ke změně

Realita a Data

Realita

- Tresty za chudobu neřeší příčiny:
 - nízké příjmy,
 - trauma,
 - zdravotní potíže,
 - nedostatek bydlení.
- Pokuty a záznamy v rejstříku → zadlužení, blokáce přístupu k bydlení a práci.

Data a příklady

- **Denver (USA):** represe = 40 000 \$/osoba/rok, Housing First < 15 000 \$.
- **Finsko:** Housing First snížil náklady na zdravotnictví, vězeňství i policii.

Co funguje lépe

- **Housing First:** stabilní bydlení jako první krok.
- Další podpora až po bydlení: léčba, práce, řešení závislostí.
- Výsledky: 85–90 % zapojených lidí si bydlení udrželo (Kanada, Finsko, ČR).

3. mýtus – Lidé bez domova jsou nebezpeční, proto potřebujeme zásahy policie

Realita a Data

Realita

- Lidé bez domova jsou mnohem častěji **oběťmi násilí**, než jeho původci.
- Často trpí zdravotními problémy, duševním onemocněním či traumatem.
- Policejní zásahy bez sociální podpory situaci zhoršují.

Data a příklady

- Velká Británie: průměrná délka života lidí bez domova = **45 let**, u žen jen **43 let**.
- ČR: až **45 % lidí bez domova** zažilo násilí na ulici.
- V mnoha městech zásahy policie → více stresu, narušení vztahů se sociálními pracovníky, ztráta osobních věcí.

Co funguje lépe

- Terénní týmy složené ze:
 - sociálních pracovníků,
 - zdravotníků,
 - peer pracovníků.
- Dlouhodobá práce v komunitě → budování důvěry.
- Propojení lidí s pomocí.
- Snížení potřeby krizových zásahů.

4. mýtus – Veřejnost chce čisté ulice, a proto musíme zasahovat

Realita a Data

Realita

- Poptávka po „čistotě“ a bezpečí je pochopitelná.
- Represivní odpovědi ale problém pouze **posouvají jinam**.
- Dlouhodobé řešení je možné jen prostřednictvím bydlení a podpory.

Data a příklady

- **Kampaň Housing Not Handcuffs (USA):** desítky měst přešly od represí k podpůrným přístupům.
- **ČR:** projekt *Bydlet je lidské* – sdružuje desítky organizací a veřejně obhájí zákon o podpoře v bydlení.

Co funguje lépe

- Osvěta a zapojení veřejnosti.
- Komunitní koalice s místními spolky, církvemi, školami, podnikateli i úřady.
- Veřejná debata ukazující, že **důstojné bydlení je řešitelné a výhodné pro všechny**.

Závěry pro Česko

Prevence je efektivnější než represe – Mezinárodní zkušenosti ukazují, že trestání lidí bez domova problémy neřeší, jen je posouvá na okraj společnosti. Pro Česko to znamená soustředit se na opatření, která brání ztrátě bydlení, namísto sankcí a vyhánění lidí z veřejného prostoru.

Potřeba koordinovaného systému – I když existuje koncepce prevence a zákon o podpoře bydlení, stále chybí jednotný systém, který by propojoval služby pro lidi ohrožené ztrátou bydlení (dluhy, rozvody, návrat z institucí) s dostupným bydlením a sociální podporou.

Dostupné a stabilní bydlení – Investice státu do dostupného bydlení jsou stále nedostatečné. Pro dlouhodobé snížení bezdomovectví je nutné, aby byla podpora bydlení dostupná, předvídatelná a propojená s dalšími službami, například s Housing First programem a sociálními pracovníky.

Spolupráce s obcemi a neziskovým sektorem – Přestože některé obce stále používají represivní přístupy, je důležité podporovat modely spolupráce, které fungují jinde – zapojení neziskového sektoru a koordinace s místními úřady může efektivněji řešit potřeby lidí bez domova.

Barbora Bírová

barbora.birova@socialnibydeni.org

<https://socialnibydeni.org/kontakt>

Platforma pro sociální bydlení